

היותר קטן דורש הבנה בתנאים מיוחדים, ולכל לראש לידע כללי החכמה ההיא, ולקבלם מפי מורה הבקי בה, ואשר עכ"פ יודע ראשי פרקים בהחכמה ההיא, ובאם לאו הנה ירבו שגיאות הלומד ולעולם לא יעמוד על אמיתתה.

עוד זאת בעניני הלימוד, גם כאשר לומד מפי מורה ומלמד להועיל הנה סדר הלימוד צריך להיות באופן מן הקל אל הכבד, ואז יהי לימודו על בסיס נכון.

והנה כל זה הוא בלימוד שכלי איזה שהוא, ובפרט בלימוד התורה, ומכל שכן בלימוד פנימית התורה שהיא חכמה עיונית נעלמה הדורשת הכנה רבה בהכשרת החושים וכשרוני הנפש, וללמוד מפי מורה הבקי בחכמה זו, ובאם לאו ח"ו ירבה השגיאות וההגשמה בעניני דקי ההשגה בשכל מופשט.

אמנם גם בתורת החסידות הרי ישנם כמה ענינים שהם קלי ההבנה והן המה המבוא אל פתחי היכל החכמה העיונית הקדושה הלזו.

על פי המבואר בזה הנה שאלותיהם באה בשגיאת ההגשמה ובסיבת העדר ידיעת כללי ותנאי תורת החסידות, ואם יש את נפשם ללמוד תורת חסידות חב"ד יתחילו בזה בתנאי לימוד עיוני שמתחיל מן הקל אל הכבד, ולכל לראש מן המבוא הן המה השיחות והסיפורים אשר בהם ועל ידם יכירו ארחות חיי החסידים החיים עפ"י הוראת תורת החסידות בקיום התורה ומצות ובקנין מדות טובות.

(אגרות קודש חיד ע' שנת-שס)

להביא את דבר הלימוד בפועל טוב

במענה על כתבו מכ' אדר העבר אשר נתעורר ללמוד דא"ח וכבר למד את ספר התניא וכמה מאמרים בלקוטי תורה ומאמרים הנדפסים מעניני ר"ה,

הנה כל המתחיל בעבודת החסידות צריך לדעת אשר לבד אשר הלימוד בעצמו צריך להיות במסירה ונתינה לייגע את המוח להבין הענינים על בורים ולא להסתפק בלימוד שטחי בלבד, הנה עיקר הלימוד הוא בשביל המעשה להביא את דבר הלימוד בפועל טוב, בשקידה בתורה והידור במצוות בחיות פנימי ובמדות טובות ונעימות באהבת ישראל עפ"י דרכי החסידות, אשר לכל זה באים ע"י עבודת התפלה כל אחד ואחד לפי ערכו כמבואר בארוכה בכמה מקומות בדא"ח.

(אגרות קודש ח"י ע' קמח-ט)

לקראת שבת

עיונים וביאורים בפרשת השבוע

גליון תשדמ
ערש"ק פרשת עקב

הקושי ב"בא השמש" שמתברר לאחר ש"זורח השמש"

איפה היתה בליעת קרח?

דין כובד ראש בתפילה

מטרת הנסיונות

לקראת שבת קודש פרשת עקב, הננו מתכבדים להגיש לקהל שוחרי התורה ולומדי, את קונטרס 'לקראת שבת' (גליון תשמ"ד), והוא אוצר בלום בעניני הפרשה מתוך רבבות חידושים וביאורים שבתורת נשיא ישראל ומנהיגו, כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע.

וזאת למודעי, שבדרך כלל לא הוכאו הביאורים כפי שנאמרו, ואף עובדו מחדש ונערכו ע"י חברי המערכת, ולפעמים בעת העיבוד הושמט ריבוי השקו"ט בפרטי הענינים והרחבתם עם המקורות כפי שהם מופיעים במקורם [ובפרט, במדור "חידושי סוגיות", שמופיעים כאן רק עיקרי הדברים], ויש להיפך, אשר הביאורים נאמרו כקיצור וכאן הורחבו ונתבארו יותר ע"פ המבואר במקומות אחרים בתורת רבינו. ופשוט שמעומק המושג וקוצר דעת העורכים יתכן שימצאו טעויות וכיו"ב, והם על אחריות המערכת בלבד, ושגיאות מי יבין.

ועל כן פשוט שמי שבידו הערה או שמתקשה בהבנת הביאורים, מוטב שיעיין במקורי הדברים (כפי שנשמנו על-אתר או בתוכן הענינים), וימצא טוב, ויוכל לעמוד בעצמו על אמיתת הדברים.

ויה"ר שנזכה לקיום היעוד "כי מלאה הארץ דעה את ה'", ונזכה לשמוע תורה חדשה, תורה חדשה מאתי תצא, במהרה בימינו ותיכף ומיד ממש.

בברכת שבתא טבא, מכון אור החסידות

ג. מקרא אני דורש

הקושי ב"בא השמש" שמתברר לאחר ש"זורה השמש"

מדוע מביא הכתוב ענין מיתת אהרן בהמשך ללוחות השניות ולא בהמשך לשבירת הלוחות הראשונות? / מה נוגע לענין מיתת אהרן זה ש"ויכהן אלעזר בנו תחתיו"? / הקושי בשבירת הלוחות ובמיתת אהרן שנתברר דוקא אחרי שקבלו את הלוחות השניות, ואחרי שהתחילה כהונת אלעזר

(ע"פ שיחות קודש תש"ל ח"ב עמ' 452 ואילך)

ה. פנינים עיונים וביאורים קצרים

מה הקשר בין הלוחות השניות למיתת אהרן? / איפה הייתה בליעת קרח?

ו. יינה של תורה

מוסר השכל משברי לוחות

איך ללוחות מציאות בלי ה"מכתב אלקים" / חיי הצדיק אינם חיים בשריים כי אם אמונה ויראה ואהבה / גם "דור דעה" צריכים לשאוף להתעלות ולהשתנות בעצם מציאותם

(ע"פ לקוטי שיחות ח"ד עמ' 30 ואילך)

ט. פנינים דרוש ואגדה

התחלת כל הירידות - התפעלות מהעולם / איך דיבורו של אדם יעשה מעשה?

י. חידושי סוגיות

דין כובד ראש בתפילה

יחקור בגדר חיוב כובד ראש בתפילה אם הוא נדרש מצד הגברא המתפלל או מצד החפצא דפעולת התפילה או מצד המבוקש והנפעל ע"י תפילה, ובה יתלה השיטות השונות שמצינו בבבלי וירושלמי במקור חיוב זה

(ע"פ לקוטי שיחות ח"ד עמ' 67 ואילך)

יד. תורת חיים

מטרת הנסיונות

טו. דרכי החסידות

ענינה של תורת החסידות

דרכי החסידות

שיחות ומכתבים בעניני עבודת ה'

מכ"ק אדמו"ר מוהרי"צ מליובאוויטש זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע

ענינה של תורת החסידות

"הכל תלוי בהקדמת והכנת הלימוד, כשבאים ללמוד דברי חקירה, הנה על דרך הרגיל לומדים זה בקרירות דפריקת עול, וכשבאים ללמוד תורת החסידות לומדים זה בחמימות דאמונה וקבלת עול דיראת שמים"

מה בין השכלה של חקירה לתורת החסידות?

בקיץ תרס"ח הי' הוד כ"ק אדמו"ר הרה"ק [הרשב"ב] זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע במאריענבאד, ושם התארח אחד מזקני המשכילים, ובא לבקר את הוד כ"ק אדמו"ר הרה"ק ושאלהו באחד הענינים העיונים, וענהו כ"ק אדמו"ר הרה"ק בהסבר בדרך תורת החסידות.

כשמוע האורח את המענה וההסברה הוטבו בעיניו, ויאמר הכי זה הוא דברי חסידות, הלא זה הוא השכלה עמוקה, אם כן - אומר האורח - מה בין השכלה של חקירה לתורת החסידות.

אחי הרז"א נ"ע - אומר לו הוד כ"ק אדמו"ר הרה"ק - ענה לאחד על שאלה זו, כי ההבדל הוא, כשלומדים חקירה הנה, סוף כל סוף, פושטים הטלית קטן והכובע, וכשלומדים דברי חסידות הנה, סוף כל סוף, לובשים חגורה וכיפה [ככיסוי נוסף מתחת לכובע].

והדברים אמיתים - אומר הוד כ"ק אדמו"ר הרה"ק - כי הכל תלוי בהקדמת והכנת הלימוד, כשבאים ללמוד דברי חקירה, הנה על דרך הרגיל לומדים זה בקרירות דפריקת עול, וכשבאים ללמוד תורת החסידות לומדים זה בחמימות דאמונה וקבלת עול דיראת שמים.

וזאת - סיים הוד כ"ק אדמו"ר הרה"ק - היא פעולת המסירות נפש של החסידים הזקנים על תורת החסידות, אשר הנחילו לבניהם ובני בניהם אחריהם איזה לחלוחית רוחני אשר ענין של חסידות נדבק בהם, אמרה חסידית מתקבלת אצלם בכי טוב, ומעמידם על האמת.

(אגרות קודש ח"ד ע' קסו)

המבוא אל פתחי היכל החכמה העיונית הקרושה

במענה על מכתב שאלתם בעניני דברי חסידות, הנה כל לימוד שכלי איזה שהוא גם לימוד

מקרא אני דורש

ביאורים ופירושים בפשוטו של מקרא

הקושי ב"בא השמש" שמתברר לאחר ש"וזרח השמש"

מדוע מביא הכתוב ענין מיתת אהרן בהמשך ללוחות השניות ולא בהמשך לשבירת הלוחות הראשונות? / מה נוגע לענין מיתת אהרן זה ש"ויכהן אלעזר בנו תחתיו"? / הקושי בשבירת הלוחות ובמיתת אהרן שנתברר דוקא אחרי שקבלו את הלוחות השניות, ואחרי שהתחילה כהונת אלעזר

א. בפרשתנו מספר הכתוב באריכות אודות חטא העגל, שהביא לשבירת הלוחות הראשונות; ובהמשך לזה, מסופר אודות תפלתו של משה לפני הקב"ה שיסלח לישראל, עד שנתרצה הקב"ה ואמר למשה "פסל לך שני לוחות אבנים כראשונים... ואכתוב על הלוחות את הדברים אשר היו על הלוחות הראשונים אשר שברת" (י, א-ב).

ואכן, כך עשה משה: "ואפסול שני לוחות אבנים כראשונים, ואעל ההרה ושני הלוחות בידי. ויכתוב על הלוחות כמכתב הראשון את עשרת הדברים אשר דבר ה' אליכם בהר מתוך האש, ויתנם ה' אלי" (י, ג-ד).

ולאחר מכן מזכיר הכתוב את מיתת אהרן: "שם מת אהרן ויקבר שם, ויכהן אלעזר בנו תחתיו" (י, ה).

ולכאורה לא מובן - הרי מיתת אהרן היתה רק בשנת הארבעים, ואילו שבירת הלוחות הראשונות ונתינת הלוחות השניות היתה בשנה הראשונה ליציאת מצרים; מה איפוא סמיכות הדברים?

מבאר רש"י: "וסמך משה תוכחה זו לשבירת הלוחות, לומר שקשה מיתתן של צדיקים לפני הקב"ה כיום שנשתברו בו הלוחות".

ב. וכד דייקת, הרי דברי רש"י דורשים ביאור:

(א) כיון שהמטרה כאן היא להזכיר את "מיתתן של צדיקים" והקושי שבה - לשם מה הזכיר

מטרת הנסיונות

וברור שצריך להביט על זה כעל נסיון שה' יתברך רוצה לנסות יהודים, ואף-על-פי שהוא, ברוך הוא, יודע שלב יהודי פתוח תמיד ונמשך לתורה ומצוות, אבל כדי לְרַצוּת את מלאכי בית הדין, שאינם רוצים להאמין שיהודי יעמוד בנסיון, מראה להם ה' יתברך "ראו, למרות שהיצר הרע יכול להשלות יהודי שצריך להקטין את הצדקה, כי העסקים אינם כמקודם, מכל-מקום יהודים הם פקחים בהחלט, והם מבינים שרוצים רק לנסות אותם".

וכשיעמוד בנסיון ויבין את הכוונה האמיתית בזה, הרי לא זו בלבד שהעסק יהי' טוב כמקודם אלא אדרבה יהי' עוד יותר טוב מאשר קודם, כי אבא אוהב שבן מבין את הכוונה האמיתית של מעשי האב, וככל שהילד מגלה יותר את חכמתו בזה, כך גדולות יותר המתנות שהוא מקבל מהאב.

סוחרים אומרים שככל שנעשים יותר מבוגרים, מבינים יותר את ענין המסחר, ולכן מכיון שהוא זמן רב במסחר יבין את כוונת ה' יתברך במצב הנ"ל וכמו בהשקעה טובה אם זה מלון או עסק, הרי לא זו בלבד שאין להקטין את חלקו של ה' יתברך בזה, אלא אדרבה לתת עוד יותר ללא חשבון על החלק שלו, שאז ה' יתברך מקיים את הבטחתו בתורה "עשר בשביל שתתעשר", לתת לשותף שלו הכנסה עוד יותר גדולה מאשר קודם.

(תרגום מאגרות קודש ח"ו ע' שלו, מאגרות קודש מתורגמות ח"ב ע' 45-6)

מלשון הגבהה והתנשאות

מאשרים קבלת מכתביו... המשך הדו"ח מהפעולות בעיר... שנתקלו בכמה קישוים וכו'.

ויהי רצון שכמו בהנ"ל ראו הצלחה למעלה מהמשוער, יווכחו שזוהי הוראה נוספת שהקישוים שפוגשים בעבודה הק' דהפצת המעינות חוצה והפצת היהדות בכלל, אין זה אלא נסיון, וענין נסיון הרי זה כמו שכתוב "כי מנסה וגו'", וכפירוש רבנו הזקן מנסה מלשון "ארים נס", הגבהה, ושבודאי שכל הלוקח חלק בכל הנ"ל - פועל זה הגבהה בכל עניניו וגם בעניניו הפרטים. וכלשון רבנו הזקן [לקושי תורה לו, א], נעשים מוחו ולבו זכים אלף פעמים ככה, ואז הרי מוסיפים אומץ עוד יותר בפעולות האמורות, והענינים מסתדרים באופן דהליכה מחיל אל חיל.

ומובן שמרשותו ומזכותו למסור כל האמור לכל המשתתפים בפעולות בביסוס המוסדות הק' ובהפצת המעינות, ויהי רצון שיהיו דבריו יוצאים מן הלב ויכנסו ללב השומעים.

(מאגרות קודש ח"ו ע' קפב-ג)

כשיעמוד בניסיון יצליח יותר מאשר מקודם

הנני שומע שישנם ענפי מסחר שונים שאינם מצליחים כעת כפי שהסוחרים ציפו.

הכתוב את זה ש"ויכהן אלעזר בנו תחתיו"? והיה צריך לומר רק "שם מת אהרן ויקבר", ותו לא. (ב) אם אכן כוונת הכתוב להסמיק מיתת אהרן לשבירת הלוחות כדי להדגיש את הקושי שבדבר, היה צריך להקדים ולספר זאת מיד בהמשך לסיפור ה"קשה" של שבירת הלוחות; אולם למעשה, סיפור מיתת אהרן כתוב בסמיכות לנתינת הלוחות השניות, שמראה אדרבה – על זה שהקב"ה נטרצה לישראל ולכן נתן להם את הלוחות מחדש!

ג. אך הביאור בזה, שהיא הנותנת – עיקר הקושי שבשבירת הלוחות, התברר (למפרע) דוקא לאחר נתינת הלוחות השניות (וראה כעין זה – בקיצור – בדברי דוד לבעל הט"ז):

כל עוד לא ניתנו הלוחות השניות, היה אפשר לחשוב שאמנם הלוחות הראשונות נשברו, אבל זהו רק לפי שעה; ולאחר שבני ישראל יחזרו בתשובה וכו', יתן להם הקב"ה את הלוחות עוד הפעם בשלימותם, ונמצא שלא הפסידו כל-כך.

דוקא לאחר שהקב"ה נטרצה לישראל ונתן להם את הלוחות השניות בפועל – אז ראו את הקושי האמיתי שבשבירת הלוחות הראשונות, כיון שהלוחות השניות לא היה בכוחם להשלים את חסרונם של הלוחות הראשונות:

הלוחות הראשונות היו לגמרי מעשה ה', "והלוחות מעשה אלקים המה והמכתב מכתב אלוקים הוא חרות על הלוחות" (תשא לב, טז. וראה תשא לד, א ובפרש"י); מה שאין כן הלוחות השניות, הרי הלוחות עצמם היו מעשה ידי משה ("פסל סף"), שהוא בשר ודם – ורק הכתב שעליהם נעשה על ידי הקב"ה.

ונמצא, שדוקא כאשר ניתנו הלוחות השניות, אז ראו והרגישו את החסרון שנפעל על ידי שבירת הלוחות הראשונות, באופן של "מעוות לא יוכל לתקון" – שהפסידו את הזכות והמעלה הנפלאה של "מעשה אלקים"!

ד. ומעתה מה מדוייקת ההשוואה שבין שבירת הלוחות – לזה ש"שם מת אהרן . . ויכהן אלעזר בנו תחתיו":

כשם שהחסרון שבשבירת הלוחות התברר דוקא על ידי נתינת הלוחות השניות, לאחר שהכל ראו שעם כל מעלתם כו' הרי שאין הם מגיעים למעלה הנפלאה של הלוחות הראשונות;

כך הקושי הגדול במיתת אהרן, "מיתתן של צדיקים", היה בולט דוקא לנוכח זה ש"ויכהן אלעזר בנו תחתיו":

עצם זה ש"מת אהרן" – בוודאי שהוא מאורע המעורר צער וקושי, אך היה אפשר להתנחם שלאחר "ובא השמש" יהיה "וזרח השמש", יקום כהן גדול חדש שימלא את מקומו של אהרן בשלימות (ואדרבה, אולי יהיה זה מישהו במדרגת נדב ואביהוא, שעליהם אמר משה "הם גדולים ממני וממך" (פרש"י שמיני י, ג), גדול אפילו יותר מאהרן!);

אולם כאשר ראו ש"ויכהן אלעזר בנו תחתיו", ואמנם אלעזר היה צדיק גדול – אך מדרגתו לא הגיעה למדרגת אהרן אביו (שהרי דוקא על משה, אהרן ומרים אמרו שהם "שלושת הרועים", ואין אלעזר בכלל זה וכו'), אז ראו את גודל הקושי שבמיתת אהרן.

לידי חרדה, והיינו יראת בושת כנ"ל [משא"כ בלשון "יראתך" סתם, נכללים כל אופני יראת ה', גם יראת עונש ויראת חטא].

ועפ"ז יש לומר, שזה שבכתוב נאמר "הדרת קודש" (ורייב"ל הוצרך לדרוש "אל תקרי בהדרת אלא בחרדת"), לא רק שאינו סתירה לדרשת רייב"ל, אלא אדרבה, זה נוגע להענין ד"כובד ראש" וכנ"ל הכלל ב"אל

תקרי", שאינו בא לעקור פירוש הפשוט, אלא להוסיף עליו, והוא, כי כדי להגיע ל"חרדת קודש", יראת בושת, הוא ע"י ההתבוננות ב"הדרת קודש", הדרו וגדלותו של הקב"ה, כמבואר ברמב"ם הנ"ל ד"היאך היא הדרך . . ויראתו בשעה שיתבונן האדם במעשיו וברואיו הנפלאים הגדולים כו", ובלשון הרמ"א סי' צח שלפני התפלה על האדם להתבונן "ברוממות הא-ל ובשפלות האדם".

אך רנב"י ס"ל, שמספיק לפני התפילה ההכנעה בפועל כלפי הקב"ה, שבאה גם ע"י יראה סתם (באיזו דרגא שהיא), ולכן מביא הכתוב ד"עבדו את ה' ביראה", "יראה" סתם.

ויש לומר, שיסוד הפלוגתא כאן הוא כיצד יש להגדיר חיוב "כובד ראש" האמור בתפילה, שיש לחקור בו בכמה אופנים (הנקראים בל' הגאון מרגצוב: פועל, פעולה או נפעל): אופן א' אפ"ל ד"כובד ראש" הוא בנוגע להגברא המתפלל, שכדי שיהי' במצב שיוכל להתפלל כראוי לפני הקב"ה, צריך לעזור בעצמו רגש ההכנעה, "כובד ראש" [עיי' ל' הריטב"א בסוגיין שהתפלה צ"ל "מתוך הכנעה וישוב הדעת, לכיין הדברים שיצאו מפיו"]. ואופן ב', "כובד ראש" בנוגע להחפצא דתפלה, שהענין דתפלה דורש שהאדם יהי' במצב של "כובד ראש" [עיי' ל' תוס' ר"י החסיד בסוגיין דכובד הראש הוא דבר נוסף על כוונת הלב בתפילה], ונפק"מ בין ב' האופנים למעשה אי כובד ראש הוא רק הכנה לתפילה או שצריך לו בתפילה עצמה, עיי' בזה בשושנים לדוד על המשנה, ובפנ"י בסוגיין. ואופן ג', ד"כובד ראש" הוא בנוגע לאופן קבלת התפלה בשמים – שכדי שתהא התפלה רצויה לפניו ית' וימלא בקשת המתפלל, צריך האדם להיות במצב של "כובד ראש" [עיי' ל' תר"י וריטב"א בסוגיין].

ובהתאם לזה הוא החילוק בין הכתובים הנ"ל. דהטעם שרנב"י ס"ל שלענין "כובד ראש" מספיקה "יראה" (שבכתוב "עבדו גו' ביראה"), הוא לפי שס"ל ד"כובד ראש" בא להכשיר את הגברא שיהי' במצב של יישוב הדעת הדרוש לתפלה. ולזה מספיק שירגיש יראת ה' באיזו דרגא שהיא, כי תנועת היראה (אפילו אם אינה אלא יראת עונש או יראת

חטא) פועלת על האדם, שבעמדו לפני ה' לבקש את צרכיו ממנו ית', יתפנה משאר מחשבותיו ויתפלל ביישוב הדעת וכוונה הרצויה; המ"ד דיליף לה מהכתוב "והיא מרת נפש", שבו מודגש רגש המרירות (כנ"ל) ס"ל ד"כובד ראש" נוגע להנפעה, שפועל שתפלתו נשמעת ומתקבלת למעלה, וכמפורש בכתוב "ואל זה אביט אל עני ונכה רוח" (וכמבואר בכ"מ במקרא שהקב"ה שומע אל תפלת העני, ועיי' סוטה ה:), ולכן אין נפק"מ מהי סיבת המרירות (כגון בכתוב "והיא מרת נפש", שהמרירות באה מפני שלא היו לה ילדים), כי מכל מקום סו"ס רגש השפלות גורם שהקב"ה ישמע אל התפלה וימלא הבקשות; ואילו להמ"ד דילפינן לה מהכתוב "אשתחזה גו' ביראתך" (או מ"השתחוה לה' בהדרת קדש"), המורה על יראה מחמת בושות וביטול לגבי הקב"ה, ה"ז נוגע להחפצא דתפלה, כי מעשה התפלה דורש שהאדם "יראה עצמו כאילו הוא עומד לפני השכינה" (ל' הרמב"ם הל' תפילה פ"ד הט"ז), שבלי זה אין כאן חפצא של תפלה (עיי' בחי' הגר"ח על הרמב"ם שם), והרגש זה ש"עומד לפני השכינה" קשור בזה שהאדם הוא במצב של הכנעה ושפלות באופן שמתבטל לגבי רוממות הא-ל (שעומד לפניו).

ובזה יש לבאר הטעם שריב"ל לא הסתפק בכתוב ד"ואני גו' אשתחזה גו' ביראתך" אלא יליף לה מ"השתחוה לה' בהדרת קודש, אל תקרי בהדרת אלא בחרדת", דיש לומר, שטעמו הוא בעיקר מצד תוכן הכתוב, שדוקא בכתוב זה מודגש ביותר ביטול להשם. חדא, ד"חרדה" אינה יראה סתם, אלא מורא ורגש שפלות שחודר בכל מציאות האדם עד שגורם לחרדה. ותו, ד"חרדת קודש" היינו שהאדם מרגיש קדושת הקב"ה, שזה מביאו

פנינים

עיונים וביאורים

מה הקשר בין הלוחות השניות למיתת אהרן?

ואפסול שני לוחות אבנים בראשונים גו' שם מת אהרן גו' ויכהן אלעזר בנו תחתיו
 סמך משה תוכחה זו לשבירת הלוחות לומר שקשה מיתתן של צדיקים לפני הקב"ה כיום שנשחברו בו הלוחות (י.ג.ו. רש"י)

לכאורה תמוה, הרי באם כתיבת מיתתו של אהרן בפרשה זו הוא להשמיענו שקשה מיתת צדיקים כשבירת הלוחות הייתה מיתתו צריכה להיכתב כמה וכמה פסוקים קודם כאשר מדובר אודות שבירת הלוחות, ולא כאן כאשר אין המדובר אודות שבירת לוחות הראשונות כ"א אודות נתינת הלוחות השניות?

גם קשה, דלענין "קשה מיתתן" נוגע רק הענין שמת אהרן, וא"כ מדוע נכתב כאן גם זה ש"ויכהן אלעזר בנו תחתיו"?

ויש לומר הביאור בזה:

כאשר נשחברו הלוחות הראשונות, הי' אפשר לחשוב, דאין שבירת הלוחות "קשה" כ"כ, כי יכול להיות שיתן הקב"ה לוחות שניות שיהיו באותה מעלה ומדריגה של הלוחות הראשונות. ורק כאשר קבלו ישראל את הלוחות השניות הבינו את גודל הקושי והחסרון שבשבירת הלוחות הראשונות, כי אז ראו שלוחות כאלו לא נתנו להם בחזרה, והלוחות השניות היו מעשי ידי משה בלבד ולא מעשי הקב"ה.

וכן הוא גם במיתת אהרן, דכאשר מת הי' אפשר לחשוב שאין מיתתו קשה כ"כ, מאחר שיכול להיות שהכהן שיכהן תחתיו יהי' באותה מעלה. ורק כאשר "ויכהן אלעזר בנו תחתיו", שלמרות גודל מדריגתו לא הי' במעלת אהרן הכהן, אז הבינו ישראל את גודל החסרון שבמיתת אהרן.

ולכן נכתבה מיתת אהרן בהמשך לענין הלוחות השניות, וגם נכתבה כאן כהונת אלעזר,

כי הקושי שבשבירת הלוחות ושבמיתת אהרן נתגלו רק כאשר נתנו הלוחות השניות וכאשר כיהן אלעזר בנו תחתיו.

(ע"פ שיחת ש"פ עקב תש"ל)

איפה הייתה בליעת קרח?

ואשר עשה לדתן ואבירם גו' אשר פצתה הארץ את פיה, ותבלעם גו' בקרב כל ישראל (יא, ו)

יש להקשות, הרי אף שדתן ואבירם היו מעורבים במחלוקת על משה, מ"מ הראש והעיקר הי' קרח, וא"כ תמוה ביותר, שבכתוב נזכרו רק דתן ואבירם, ואילו קרח עצמו לא נזכר (וכן הקשו כמה מפרשים)?

ויש לבאר בפשטות:

בסיום הפסוק נאמר "בקרב כל ישראל", שזהו ענין עיקרי בכללות הפרשה, וכמ"ש בפרשה זו "וידעתם היום כי לא את בניכם אשר לא ידעו ולא ראו גו' כי עיניכם הרואות את כל מעשה ה' הגדול אשר עשה" (שם, ב.ז.). ונמצא, שהכתוב כאן מונה את הדברים שראו ישראל בעיניהם.

ועפ"ז מובן בפשטות מדוע לא נזכר כאן קרח, שהרי נאמר בפ' קרח, שמשה רבינו אמר לקרח "אתה וכל עדתך גו' קחו איש מחתתו ונתתם עליהם קטורת והקרבתם גו' ויעמדו פתח אוהל מועד". ומכיון שקרח הי' בין מקריבי הקטורת נמצא שבעת בליעתו לא הי' במחנה ישראל, ואפילו לא במחנה לוי, אלא במחנה שכינה, ושם גופא – במקום הקרבת הקטורת, אוהל מועד.

ומכיון שבעת הקרבת הקטורת הוזהרו ישראל "וכל אדם לא יהי' באוהל מועד" באותה שעה, נמצא שמלבד קרח ושאר מקריבי הקטורת לא הי' איש נוכח עמהם.

ולכן מזכיר הכתוב רק את דתן ואבירם ולא את קרח, כיון שהכתוב כאן מונה את הדברים שראו ישראל בעיניהם, ובליעת קרח לא היתה "בקרב כל ישראל". וק"ל.

(ע"פ שיחת ש"פ עקב תשכ"ז)

יינה של תורה

ביאורים בעניני הפרשה על דרך החסידות

מוסר השכל משברי לוחות

אין ללוחות מציאות בלי ה"מכתב אלקים" / חיי הצדיק אינם חיים בשריים כי אם אמונה ויראה ואהבה / גם "דור דעה" צריכים לשאוף להתעלות ולהשתנות בעצם מציאותם

כאשר היו בני ישראל יוצאים למלחמה, היו נוטלים עמם "ארון" . . . וכו שברי לוחות מונחים" (רש"י בעלותך י, לג).

והנה, שבירת הלוחות הראשונות הייתה מחמת חטא העגל, כמסופר בפרשתנו (ט, טז-יז): "וארא והנה חטאתם" . . . עשיתם לכם עגל מסכה . . . ואתפוש בשני הלוחות ואשליכם מעל שתי ידי ואשברם לעיניכם". ואם כן, שברי הלוחות מזכירים את חטאם החמור ביותר של בני ישראל. ומעתה יש לתמוה תמיהה רבה: כיצד יתכן שבעת המלחמה, שהוא זמן שבו דרוש לבני ישראל לימוד זכות והתעוררות רחמים – ייצאו עמהם הלוחות שנשברו מחמת חטא העגל?

ובפרט, שעל חטא העגל הודיע הקב"ה "וביום פקדי ופקדתי עליהם חטאתם" (תשא לב, לד), והיינו שהעונש על חטא זה לא בא מיד בשלמותו, ו"אין פורענות שבאה על ישראל שאין בה מקצת מפרעון עוון העגל" (רש"י שם). ומופרך לכאורה להזכיר עוון זה בשעת המלחמה והסכנה.

והנה, בפרשתנו, לאחר סיפור שבירת הלוחות, מספרת התורה "ובני ישראל נסעו . . . שם מת אהרן" (י, ו). ואמרו חז"ל (ירושלמי יומא פ"א ה"א) בטעם סמיכות מיתת אהרן לשבירת הלוחות: "ללמדך שמיתתן של צדיקים קשה לפני הקב"ה כשיבור לוחות". מכיון שכל פרט בתורה הוא בדיוק גמור, מובן שאין זו סתם השוואה בין שני דברים שהם "קשים", אלא שמשמעותם הפנימי של שברי לוחות, דומה וקשורה לעניין מיתתן של צדיקים, וה"קושי" שבשניהם הוא באותו עניין.

וכאשר תתבאר מהותם של שברי לוחות ומיתתן של צדיקים, אזי יתברר כיצד יש בשברי לוחות לימוד זכות והוראה נחוצה בזמן המלחמה דווקא, וכפי שיתבאר להלן.

אין ללוחות מציאות בלי ה"מכתב אלקים"

אודות מעשה שבירת הלוחות בידי משה, מספרים חז"ל, שלאחר חטא העגל הסתכל משה בלוחות, "וראה שפרח כתב מעליהן", ואמר משה "היאך אני נותן להם לישראל את הלוחות שאין בהם ממש, אלא אאחוז ואשברם" (אבות דר"נ פ"ב).

והדברים תמוהים:

לקראת שבת

יא

ועפ"ז מובן החילוק הכללי בין הכתובים הנ"ל שמהם רצו ללמוד דין כובד ראש. דמ"ד הראשון הביא הכתוב ד"והיא מרת נפש" לפי שבזה מודגש ההרגש של הכנעה ושפלות, דמי שהוא במרירות ה"ה בהכנעה ושפלות.

ואידך מ"ד לא ניחא ל"י בהך קרא, כי פשטות הכתוב הוא שחנה היתה "מרת נפש" בגלל מצבה הפרטי, שלא היו לה ילדים, ואין בזה שייכות להקב"ה. משא"כ בכתוב ד"ואני גו' אשתחוה אל היכל קדשך ביראתך" מתוארת התפלה בלשון "אשתחוה", שהשתחוואה היא להקב"ה, ביטול להשם; ויתירה מזה השתחוואה זו היא "ביראתך", שאין זו רק מעשה השתחוואה לחוד, אלא היא תוצאה מיראת ה'. והדיוק שבזה הוא דאין זו "יראה" סתם בדרגא פחותה, יראת עונש או אף יראת חטא (שירא מעצם החטא לעשות נגד רצונו ית', עיי' תוס' יו"ט סוף סוטה), אלא מיירי ב"יראתך", יראת השם, הנק' "ירא בושת", בהכירו גדלות האל-ומתבושש מפניו כו', ובלשון הרמב"ם בהל' יסוה"ת פ"ב ה"ב "בשעה שיתבונן (בגדלות האל-ל) כו' מיד הוא נרתע לאחוריו ויפחד ויודע שהוא ברי' קטנה שפלה אפלה עומדת בדעת קלה מעוטה לפני תמים דעות", ועוד להלן שם פ"ד הי"ב "בזמן שאדם מתבונן בדברים האלו כו' יירא ויפחד משפלותו ודלותו וקלותו כו' וימצא עצמו שהוא ככלי מלא בושה וכלימה ריק וחסר". וזהו"ע "כובד ראש" – הכנעה (ושפלות) קמי' ית'.

ואף ריב"ל קאי בשיטה זו, אלא שהוסיף הלימוד מהכתוב "השתחוה גו' בהדרת קודש" כי בזה מודגשת עוד יותר דרגא זו של יראה וביטול, כמשי"ת לקמן].

דבר הכתוב "עבדו את ה' ביראה", אמאי מעיקרא לא נקטו כל המ"ד הלימוד מפסוק המפורש (ועד שריב"ל הוכרח לחדש שינוי בקריאת הכתוב, "אל תקרי כו"). ולכך נ"ל, שיסוד הפלוגתא מהיכן ילפינן דין זה אינו משום דפליגי בפירוש הנך כתובים (כי בפשטות הפירכות שבש"ס הן ממסדר הש"ס שבא להוכיח ע"י סברות דילי' שהצדק עם דברי רנב"י, אבל אין זאת שהם אלו טעמים של בעלי המימרות גופייהו, דהם רק אמרו הלימוד כ"א לפי שיטתו בענין "כובד ראש", והש"ס בא לדון בדעותיהם מצד סברות שמחדש הש"ס, ודו"ק ואכ"מ), אלא בעלי המימרות פליגי בתוכן הענין ד"כובד ראש" שצ"ל קודם התפלה, וכל אחד נקט הכתוב המדובר בתוכן ה"כובד ראש" שצ"ל לפי דעתו. ולפי זה נוכל לומר דהטעם שהבבלי הסיק כרנב"י, הוא לפי שס"ל להבבלי שגדר "כובד ראש" הוא זה המודגש בכתוב "עבדו גו' ביראה"; משא"כ להירושלמי אין הכרע בדבר, ויש מקום לב' הדיעות.

וביאור הענין, דהנה בפירוש "אין עומדין כו' אלא מתוך כובד ראש" כתב רש"י כאן דהיינו "הכנעה", דהיינו שפלות וביטול (עיי' ספר המכתם בסוגיין דכתב "הכנעה ושפלות הרוח", וראה ל' הרמ"א בריש סי' צח. וכן נתפרש בשם רש"י בספרי חסידות). ולדרך זו מבואר היטב הטעם ששאר המ"ד לא ניחא להו להביא הכתוב "עבדו את ה' ביראה" (כרנב"י), כי מדת היראה (סתם) אינה ממש הענין של "הכנעה", שפלות. דאף שיש שייכות ביניהם ופעמים רבות זב"ז תליא, דמי שירא מהשני מרגיש בדרך כלל הכנעה מפניו, מ"מ אינו מוכרח להיות כן, שהרי תתכן מציאות של יראה ופחד (כי חזק הוא ממנו) בלי רגש של הכנעה ושפלות (אלא שמצד יראתו ממנו נכנע אליו בפועל).

בלוחות הראשונות היו שתי מעלות: א. מעלה הייתה בלוחות עצמם, גם לפני שנכתבו עליהם עשרת הדיברות, שהיו "מעשה אלקים" (תשא לב, טז). ב. נוסף על קדושת ומעלת גוף הלוחות מצד עצמם, חקק בהם השי"ת את ה"מכתב אלקים" (שם) של עשרת הדיברות.

ואם כן, הרי גם לאחר חטא העגל, כאשר "פרח כתב מעליהן" ונתבטלה המעלה של "מכתב אלקים", עדיין נותרה המעלה הנפלאה שהלוחות עצמם הם "מעשה אלקים", ואיך אמר משה ש"איך בהם ממש" ושברם?

וביאר הדבר נעוץ בכך שה"מכתב אלקים" שעל הלוחות לא הי' דבר נוסף עליהם, אלא נתאחד עמהם בתכלית:

במבט שטחי, הי' נראה לומר שבלוחות עצמם יש מעלה של "מעשה אלקים", ובעת הכתיבה נוספה בהם מעלה חדשה שיש עליהם גם "מכתב אלקים". ואם כן, כאשר הוסרה מעלת המכתב, נותרה מעלת ה"מעשה אלקים".

אבל באמת, מעת כתיבת ה"מכתב אלקים" נתעלו הלוחות הרבה יותר: לאחר שנחקקו אותיות עשרת הדיברות, נתהפכו הלוחות למציאות חדשה, ומעתה כל מציאותם היא "מכתב אלקים"! אין המכתב תוספת על הלוחות אלא הוא כל מציאותם. המציאות הקודמת שהיו הלוחות רק "מעשה אלקים" אינה קיימת עוד, אלא יש כאן מהות חדשה – לוחות שהם "מכתב אלקים".

הדבר התבטא בכך שהמכתב שעל הלוחות לא הי' באותיות כתיבה סתם, כי אם "חרות על הלוחות" (תשא שם) – באותיות החקיקה. אותיות עשרת הדיברות היו "מעצמן של הלוחות, אשר נחקק מהם ובהם", ו"לא היו האותיות ענין ומהות בפני עצמן" אלא חלק מן הלוחות (ראה לקוטי תורה ריש פר' בחוקותי).

והנה, אילו מציאות הלוחות לא הי' ה"מכתב אלקים", אזי כאשר "פרח כתב מעליהן", לא הי' עניין לשוברם. כי אף שנחסרה מהם המעלה הנוספת, הרי נותרו במעלתם הקודמת שהם "מעשה אלקים", ובוודאי יש בהם "ממש".

אמנם, מאחר ונתבאר שה"מכתב" נתאחד לגמרי עם הלוחות, ומציאותם של הלוחות היא רק ה"מכתב אלקים", הרי כאשר "פרח כתב מעליהן", איבדו הלוחות את כל מציאותם ומהותם, ו"אין בהם ממש", וראוי לשוברם [וראה במקור הדברים שאין לפרש שפרחו האותיות עצמן, אלא כפי שכתבו המפרשים שפרח ה"רוח קדוש" שהי' באותיות, ורוח קדוש זה הי' כל מציאות הלוחות, וכשפרח הרי אין בהם עוד "ממש"].

חיי הצדיק אינם חיים בשריים כי אם אמונה ויראה ואהבה

וכשם שהוא בשבירת הלוחות, כך מעין זה הוא גם בענין מיתתן של צדיקים:

יהודי מורכב מגוף ונשמה, שהם מעין הלוחות והמכתב שחרות עליהם:

כשם שהלוחות הם קדושים גם מצד עצמם, כך גם הגוף הישראלי הוא קדוש בעצמו. וכפי שנתבאר בתניא (פמ"ט) שמה שאומרים בברכות ק"ש "ובנו בחרת מכל עם ולשון", קאי על "הגוף החומרי, הנדמה בחומריותו לגופי אומות העולם", ובו בחר השי"ת וקידשו.

ובתוך גוף קדוש זה שהוא בדוגמת הלוחות, נתן השי"ת את הנשמה הקדושה, שהיא על דרך ה"מכתב אלקים" שהי' חרות על הלוחות.

חידושי סוגיות

עיון ופולפול בסוגיות הפרשה

דין כובד ראש בתפילה

יחקור בגדר חיוב כובד ראש בתפילה אם הוא נדרש מצד הגברא המתפלל או מצד החפצא דפעולת התפילה או מצד המבוקש והנפעל שע"י תפילה, ובזה יתלה השיטות השונות שמצינו בבבלי וירושלמי במקור חיוב זה

ר"ף ורא"ש שם ובשו"ע רבינו הזקן או"ח סי' צג), והירושלמי ס"ל דשפיר ילפינן משני הכתובים.

ו"י⁵ בפשטות, דהירושלמי לא ס"ל דחיית הבבלי "לעולם אימא לך הדרת ממש" מחמת שמצינו בכ"כ מקומות דשפיר דרשינן "אל תקרי כו" אף אם איתא נמי לפירוש הפשוט דקרא, ותרווייהו איתנהו ב' [ואדרבה, ידוע הכלל שהלימוד ד"אל תקרי" לא בא לעקור פשטות הכתוב, אלא להוסיף עליו. עיי' יבין שמועה סי' תקלט. הליכות אלי סי' ג. ובהכתב והקבלה שמות יב, יז הביא ראי' ע"ז. ועיי"ע שו"ת הרדב"ז ח"ג אלף סח (תרמג)]. וכמו"כ י"ל בנדר"ד, דאף שלמדן מ"השתחוה גו' בהדרת קודש" שצריכים לקשט עצמו בבגדיו ("הדרת ממש"), עדיין אפשר ליליף מיני' גם "אל תקרי הדרת אלא חרדת" (ועיי' בפני' כאן ובעץ יוסף על עין יעקב כאן). אלא שעפ"ז צע"ק, מהי סברת הבבלי שנדחה מ"השתחוה גו' בהדרת קודש".

ויובן בהקדם התמי' לכאורה לאידך גיסא, דכיון שלבסוף מצאנו דמקרא מלא

תנן בריש פ"ה דברכות "אין עומדין להתפלל אלא מתוך כובד ראש", ובגמ' "מנא ה"מ א"ר אלעזר דאמר קרא [בתפילת חנה] והיא מרת נפש, ממאי דילמא חנה שאני דהות מרירא לבא טובא, אלא א"ר יוסי ב"ר חנינא מהכא ואני ברוב חסדן אבא ביתך אשתחווה אל היכל קדשך ביראתך, ממאי דילמא דוד שאני דהוה מצער נפשי' ברחמי טובא, אלא אמר ר' יהושע בן לוי מהכא השתחוה לה' בהדרת קודש, אל תקרי בהדרת אלא בחרדת, ממאי דילמא לעולם אימא לך הדרת ממש כי הא דרב יהודה הוה מציין נפשי' (מקשט עצמו בבגדיו. רש"י) והדר מצלי, אלא א"ר נחמן בר יצחק מהכא עבדו את ה' ביראה וגילו ברעדה".

והנה בירושלמי שם איתא "ריב"ל אמר השתחוה לה' בהדרת קודש בחרדת קודש, ר' יוסי בן חנינא אמר עבדו את ה' ביראה וגילו ברעדה". הרי פלוגתא בין הבבלי לירוש', דלהבבלי נדחה הלימוד מ"השתחוה גו' בהדרת קודש", ומסקינן כרב"י דילפינן לה דוקא מ"עבדו גו' ביראה" (וכ"ה בפוסקים, ראה

והנה, כשם שנתבאר בעניין הלוחות, שה"מכתב" נתעצם עם הלוחות, עד שמציאות הלוחות היא ה"מכתב" בלבד. כן הוא גם בנוגע לנשמות הצדיקים, שהם פועלים בעבודתם שלא יהי' לגופם מציאות כי אם מציאותה של הנשמה הקדושה:

מציאות הגוף מצד עצמו היא גשמית וחומרית, והתהוותו קדמה לנתינת הנשמה בקרבן, ומכל מקום הופכים הצדיקים את מציאות גופם שיהי' עניינו חיי הנשמה בלבד. וכפי המבואר בתניא (אגרת הקודש סי' כז) ש"חיי הצדיק אינם חיים בשריים, כי אם חיים רוחניים שהם אמונה ויראה ואהבה".

ומעתה מובנת ההשוואה בין "מיתתן של צדיקים" לשבירת הלוחות, שבשניהם מדובר אודות מציאות קדושה – הלוחות וגוף היהודי, שהתאחדה עם מציאות נעלית ומרוממת יותר – ה"מכתב" והנשמה, ואיחוד זה הוא ייחוד גמור, שכל מציאות הלוחות היא רק ה"מכתב אלקים", וכל מציאות גוף הצדיק היא רק הנשמה הקדושה.

ובשעה שנפרדת נשמת הצדיק מן הגוף, הרי ה"קושי" שבדבר הוא כעין ה"קושי" שבפריחת ה"מכתב" מן הלוחות. ועל כך אמרו חז"ל ש"מיתתן של צדיקים קשה לפני הקב"ה כשיבור לוחות".

גם "דור דעה" צריכים לשאוף להתעלות

ומעתה יש לבאר את סיבת נטילת שברי הלוחות בעת המלחמה:

המוסר השכל העולה מעניין שברי לוחות הוא שכלל שגדלה מעלתו של דבר, הרי ביכלתו להגיע למדרגה נעלית יותר, ועד שמדריגה זו תהי' כל מציאותו. וההוכחה שכאשר הוא מתעלה משתנה ומתעלית מציאותו לגמרי, היא בכך שאם נוטלים ממנו את ההוספה והעלי' – אין בו ממש, כי אותה הוספה נעשתה אמיתת מציאותו. וכפי שהי' הדבר בלוחות, שלאחר שנתעלו וניטלה מעלתם, שוב לא הי' בהם ממש.

וכמו כן הוא בעניין מלחמות בני ישראל ככיבוש הארץ:

בני ישראל שבאותו זמן היו "דור דעה" (פסיקתא רבתי פרה. במדבר רבה יט, ג), הם היו צדיקים ועבדו את עבודתם הרוחנית לפני קונם. ואזי בא הציווי שעליהם לעבור את הירדן, להגיע לארץ כנען, נחלת גוים, ולהפכה לארץ "אשר עיני ה' אלקיך בה מרשית השנה ועד אחרית שנה" (פרשתנו יא, יב). הם צריכים להתעסק עם ענייני העולם הגשמיים והנחותים ולזככם עד אשר יהיו ראויים להיות "דירה" שישכון בהם הבורא ית"ש (ראה תניא פל"ו).

וכל זמן שלא כבשו וקידשו את הארץ כולה, הרי מוטלת עליהם "מלחמת מצווה" לעשות מנחלת גוים – דירה לו ית'.

והנה, בני ישראל היו יכולים לטעון: מה לנו להתעסק וליטול חלק במלחמה זו, והלא אנו צדיקים ויודעים את ה', ונמשיך להתעסק בעבודתנו הרוחנית בלימוד התורה וקיום מצוותי'. וכנגד טענה זו, היו נושאים למלחמה את שברי הלוחות, בכדי להמחיש ולהזהיר שגם כאשר עומד האדם בדרגה נעלית, הרי ביכלתו להתרומם ולהתעלות ולהגיע למדרגה רמה ונשגבה, ועד שמעלה זו הנשגבה תיהפך להיות עצם מציאותו, וכפי שהי' הדבר בלוחות ראשונות שה"מכתב אלקים" נעשה כל מציאותם ומהותם.

ומזה ילמד האדם הוראה בעבודתו: ככל שיתעלה ויתרומם בעבודתו, ואפילו נעשה צדיק, הרי לעולם מצווה וחובה היא להמשיך לעלות ולהגיע למדרגה נעלית יותר. ועד שישתנה בעצם מציאותו לאותה המעלה הגבוהה.

פנינים

דרוש ואגדה

התחלת כל הירידות – התפעלות מהעולם

מדבר סיני בו הלכו בני' לפני כניסתם לארץ, מתואר בפרשתנו "במדבר הגדול והנורא נחש שרף ועקרב וצמאון אשר אין מים" (ת, טו). ויש לבאר פסוק זה בעבודת האדם לקונו, שהדברים שנמנו בכתוב מורים על ירידה ר"ל בעבודת ה':

מדבר רומז על הירידה בגלות. ו"מדבר הגדול" רומז שהתחלת כל הירידות בגלות היא שהאדם מחשיב את "מדבר העמים" למקום גדול. והאמת היא שכל אומות העולם בטלים לישראל, אבל כאשר האדם מחשיב את העולם ל"גדול", זוהי התחלת הגלות.

ומשם אפשר לאדם לרדת עד שמחשיב את העולם ל"נורא". והיינו, שהמחשיב את העולם ל"גדול", הנה אף שחושב שהעולם "גדול" ממנו, מכל מקום מחשיב גם את עצמו למציאות, של מיעוט לכל-הפחות, והוא מתפעל מהעולם רק כאשר בא במגע עם העולם (כמו בזמן שעוסק בענייני משא ומתן וכיוצא בזה). אבל כאשר מחשיב את העולם ל"נורא" אזי מתיירא הוא מהעולם, וחושב שהעולם שולט עליו. ואז, אפילו בהיותו בד' אמותיו, בבית-הכנסת, בישיבה או בביתו, מתיירא הוא ורועד שמא יודע לעולם, ומה יאמרו הגוים.

ומשם אפשר לרדת לבחינת "נחש", שהנחש ארסו חם (ספר ערכי הכינויים מערכת נחש). והיינו, שמתחיל להתחמם ולהתלהב מענייני העולם, וזה מפחית אצלו את ההתלהבות מענייני קדושה.

ומזה אפשר לרדת לבחינת "שרף", שלא זו בלבד שההתלהבות בעולם ממעטת את ההתלהבות בקדושה, אלא ששורפת לגמרי את ההתלהבות.

ומזה אפשר לרדת לבחינת "עקרב", שארסו קר (ערכי הכינויים שם). וענין זה הוא גרוע יותר מנחש ושרף, כי, בשעה שיש לו התלהבות וחום, הנה

הגם שזהו בענייני העולם, אבל אף על פי כן הרי יש לו עדיין חום וחיות, ובמילא יכולים להחליף זאת בחיות והתלהבות דקדושה. אבל בהיותו בקרירות, שזהו סימן על היפך החיות, הרי זה גרוע הרבה יותר.

ומזה אפשר לרדת ל"צמאון אשר אין מים", שאפילו כאשר מעוררים אותו מלמעלה, ונעשה אצלו צמאון לקדושה, הנה הגם צמא הוא מכל מקום "אין מים" – "מים זו תורה", שאינו יודע לאיזה דבר הוא הצמאון, לפי שנתרחק כל כך עד שאינו יודע מכל המציאות של קדושה.

וכל זה מתחיל מה"מדבר הגדול" – שמחשיבים את המדבר והעולם, זהו השלב הראשון לכל הירידות. שמה מובן שבכדי לתקן את כל הירידות, צריך לתקן את הסיבה הראשונה: לזכור תמיד ש"אתה בחרתנו מכל העמים ורוממתנו", וכל ענייני העולם בטלים לגמרי לגבי ישראל והתורה.

(ני"פ לקושי שיחות ח"ב ע"פ 371 ואילך)

איך דיבורו של אדם יעשה מעשה?

בפרשתנו כתוב "ללכת בכל דרכיו ולדבקה בו" (יא, כב), שנצטוונו ללכת בדרכי המקום.

והנה מצינו שדיבורו של הקב"ה עושה מעשה, שבדיבורו בלבד ברא את העולם.

ומכיון שעלינו ללכת "בכל דרכיו", יש ללמוד מזה, שגם האדם צריך להשתדל שדבוריו יעשו מעשה.

ותלוי הדבר באדם המדבר, ובשני פרטים:

א. יש לדבר בדברים היוצאים מן הלב, שאזי נכנסים ללב השומע ופועלים פעולתם, כפתגם הידוע. ב. צריך שיהא בו יראת שמים, כמאמר חז"ל (ברכות ו, ב) "כל אדם שיש בו יראת שמים דבריו נשמעים".

ואז גם דבורו של אדם – יעשה מעשה.

(ני"פ אגרות קודש חפ"ז אגרת התכנס)